

**ULUSLARARASI
GAZİ SÜLEYMAN PAŞA
VE KOCAELİ TARİHİ
SEMPOZYUMU-III**

**INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON GAZİ SÜLEYMAN PAŞA
& HISTORY OF KOCAELİ - III**

**CİLT
- I -**

© 2017 Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kùltür ve Sosyal İşler
Dairesi Başkanlığı Yayınları No: 38

© Copyright 2017 Kocaeli Metropolitan Municipality,
Department of Culture and Social Affairs No: 38

Bu kitabın her türlü basım, yayın ve telif hakları Kocaeli
Büyükşehir Belediyesi, Kùltür ve Sosyal İşler Dairesi
Başkanlığı'na aittir. Başkanlığın yazılı izni olmadan elektronik,
mekanik ya da diğer yollarla basılamaz, çoğaltılamaz ve
dağıtılamaz. Para ile satılmaz

All rights reserved. No part of this book may be printed,
reproduced or distributed by any electronic, optical, mechanical
or other means without the written permission of the Kocaeli
Metropolitan Municipality, Department of Culture and Social
Affairs

Tasarım

Mert Uğurdil
Serhat Batur Karadeniz

Baskı-Cilt

CNR Basım

Takım No: 978-605-5116-35-4 (Tk)

ISBN: 978-605-5116-36-1 (1.c)

ULUSLARARASI
GAZİ SÜLEYMAN PAŞA
VE KOCAELİ TARİHİ
SEMPÖZYUMU-III

HAÇLI SEFERLERİ VE İZMİT

Hüseyin KAYHAN*

Giriş

Astakenos Körfezi'nde bulunan Nikomedia (İzmit), Bithynia krallarından I. Nikomed tarafından bugünkü şehrin doğu kesiminde milattan önce 262'de kurulmuş ve ismini ondan almıştı. Bithynia Krallığı Anadolu'nun genel gelişiminden hep uzak kalmış, Nikomedia, Apameia ve Prouusias şehirlerinin iç gelişimiyle meşgul olmuştu. İmparator Diokletianus, İzmit'i Roma İmparatorluğu'nun doğu topraklarına başşehir yapmıştı. İzmit, bu dönemde Roma İmparatorluğu'nun Roma, Antakya ve İskenderiye'den sonraki dördüncü büyük şehri haline gelmişti. 330'da İstanbul'un ön plana çıkıp Doğu Roma İmparatorluğu'na başşehir olmasından sonra da İzmit önemini korudu. Ancak 358'deki büyük deprem ve 378'de yaşanan Got saldırısı sebebiyle tahrip oldu. Bizans İmparatorluğu'nun ilk dönemlerinde en önemli eyalet merkezi olan şehir Justinianus zamanında yeniden imar edildiyse de meydana gelen depremler yüzünden ciddi tahribatlara uğradı ve zaman içinde önemini kaybederek bir kasaba haline dönüştü. Harun Reşid tarafından 781-82 yılında ilk defa Araplar tarafından ele geçirildiyse de Bizans'ın her yıl vergi ödemesi şartıyla barış yapılıncaya iade edildi.¹

IX. yüzyıl İslâm coğrafyacısı İbn Hurdazbih İzmit Körfezi'nin Uftâ Mâtî (Göz-Kulak) ismi ile anıldığını, burada üç kale ve harap halde İzmit şehrinin bulunduğunu belirtir.² Bu göz-kulak ismi körfezin İstanbul'un savunulmasındaki önemini vurgulamak amacıyla verilmiş olmalıdır. XI. yüzyıl Bizans devlet adamı ve felsefe profesörü meşhur tarihçi Mikhail Psellos, eskiçağdaki edebi başarıları ele alan bir değerlendirme yaparak, kendi yaşadığı zamanda Atina, İskenderiye, Fenike, Roma ve İzmit'te artık edebi gelişmelerden bahsetmenin mümkün olmadığını belirtmektedir.³ XII. yüzyıl Müslüman coğrafyacısı İdrisî de

* Yrd. Doç. Dr., ÇOMÜ FEF, hukaturk@hotmail.com

1 Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası*, çev. A. Pekman, İstanbul, 1993, 42; W. M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, çev. Mihri Pektaş, İstanbul, 1960, 45; İdris Bostan, "İzmit", *TDVİA*, XXIII, 536.

2 İbn Hurdazbih, *Yollar ve Ülkeler Kitabı*, çev. Murat Ağar, İstanbul, 2008, 90.

3 Mikhail Psellos, *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, çev. I. Demirkent, Ankara, 1992, 107.

İzmit'in eskiçağın meşhur Anadolu şehirlerinden birisi olduğunu beyan ederek, buranın o günkü sönük durumunu değil de eski parlak dönemini ortaya koymaktadır.⁴ İzmit – İstanbul arasındaki 113 kilometrelik mesafe X. yüzyıl Müslüman coğrafyacılarından İbn Havkal tarafından iki günlük yürüyüş mesafesi,⁵ İdrisi tarafından da abartılarak 160 mil (yaklaşık 288 kilometre) olarak belirtilmektedir.⁶ Şüphesiz bu yakınlık ona büyük kolaylıklar sağlıyor ve durumunu güçlendiriyordu.

Türk Hâkimiyetinde İzmit

İzmit'e sistemli Türk saldırıları Malazgirt Savaşı'ndan bir yıl sonra 1072 sonlarından itibaren yapılmaya başlanmıştır. Bununla ilgili ilk bilgiler Frank paralı askerlerinin komutanı Roussel'in isyanı sırasında ulaşmaya başlamıştır. 1073'te Roussel, bağlı bulunduğu birliğin komutanı Crepin'in ölümü üzerine kendisine bağlı birlikle isyan etmiş ve Rum ordusundan ayrılarak Sivas'a gitmişti.⁷ Bu isyancı komutan 1073 yılından 1074 yılı baharına kadar Sivas ile Konya arasındaki yerleşim yerlerini ele geçirmeği başarmıştı.⁸ O, 1074'te Artuk Bey'e yenilip, karısının ödediği kurtuluş akçesi ile serbest kalmıştı.⁹ Bahsi geçen tarihlerden 1076 yılına kadar Anadolu'da askeri faaliyetlerde bulunduğu görülen Artuk Bey'in İzmit'ten başlayarak Ordu'ya kadar fetihlerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Koca-ili Livâsı'nda "Artık Mezrası"¹⁰ adlı bir yerleşim yerinin varlığı Artuk Bey'in Süleyman-şah'tan önce İzmit'te fetihlerde bulunduğunu göstermektedir.

Bu dönemde İzmit'in durumunu gösteren önemli bir bilgi de İmparator olmadan önce Alexios Komnenos'un Anadolu'da Türklere esir düşen ağabeyi İsaakios'u kurtuluş parası vererek kurtardıktan sonra İzmit'e ulaştırıp güvenliğe kavuşturmasıydı.¹¹

Devrin tanığı Nikephoros Bryennios'un anlattığına göre, 1078 yılında Bizans yönetimindeki çatlaklar o kadar artmıştı ki, Aleksios Komnenos'un eniştesi Nikephoros Melissenos Batı Anadolu'da çevresine topladığı Türk beyleri ve askerlerinden güç alarak kendisini imparator ilan etmişti. Batı Anadolu'daki Bizans şehirlerinin halkları da onu desteklemişlerdi. Melissenos, kendisine itaat eden Bizans şehirlerini yardımlarına karşılık Türklere teslim etmişti. Böylece Türkler kısa sürede Asia'nın (Batı Anadolu), Firigya ve Galatya'nın bütün kentlerine sahip olmuşlardı.¹² Süleyman-şah, İznik ve İzmit şehirlerinde hâkimiyet kurmuş ve bütün muntaka Türklerle dolmuştu. Bunu haber alan Bağdat'taki Abbasî Halifesi bir bayrak ve hâkimiyet simgelerini ihtiva eden hediyeler göndererek onu sultan olarak tanımıştı.¹³

I. Aleksios'un bir darbe ile İmparator Botaniates'i devirip Bizans tahtına geçtiği 1081'den itibaren İzmit ve çevresinde yoğun çatışmalar yaşanmıştı. İstanbul boğazına kadar bütün İzmit Yarımadası'nı ele geçiren Süleyman-şah'a bağlı Türkmenler İstanbul'u ciddi şekilde tehdit etmekte idiler. Bunu ortadan kaldırmak için harekete geçen yeni imparator Rumlar

4 İdrisi, *Nuzhetu'l-Mustâk fi İhtirâki'l-Âfâk*, Beyrut, 1989, II, 805.

5 İbn Havkal, 10. *Asırda İslâm Coğrafyası*, çev. Ramazan Şeşen, İstanbul, 2014, 166.

6 İdrisi, II, 805.

7 Nikephoros Bryennios, *Tarihin Özü*, Çev. Bilge Umar, İstanbul, 2008, 73-74.

8 Nikephoros Bryennios, 86.

9 Nikephoros Bryennios, 97; Mikhael Attaleiates, Mikhael Attaleiates, *Tarih*, çev. B. Umar, İstanbul, 2008, 196; Ioannes Zonaras, *Tarihlerin Özeti*, çev. B. Umar, İstanbul, 2008, 146.

10 BOA TD 438, s. 807.

11 Nikephoros Bryennios, 80 vd.

12 Nikephoros Bryennios, 173.

13 Süryani Mihail, *Vekayinâme, İkinci Kısım (1042-1195)*, çev. H. D. Andreasyan, 1944 (TTK Kütüphanesi'nde bulunan basılmamış tercüme), 24.

ve Khomalardan (Denizli – Çivril Gümüşsu) yeni devşirdiği askerlerden onbaşılar seçti. Sonra bunları küçük gemilere bindirdi. Bu askerlerin bir kısmı ok ve yaydan başka silah taşımıyorlardı. Bir kısmı da tolga, kalkan ve mızrak taşımaktaydılar. Bunlar gece vakti gizlice kıyıda ilerleyip sonra karaya çıkarak sayı itibarı ile pek de fazla olmayan Türklerin üzerlerine saldırılarda bulunarak geri döndüler. Bunu birkaç gün boyunca tekrarladılar. Bu durum karşısında savunma tedbirleri alan Türkler yavaş yavaş sahilleri bırakarak daha iç kesimlere doğru geri çekilmeye başladılar. Bizans birlikleri bundan sonra daha kalabalık guruplarla saldırılarını sıklaştırdılar ve Türklerin ellerindeki yerleşim yerlerini geri almaya başladılar. Türkler gittikçe gerilemeye ve Kocaeli Yarımadası'nın iç kesimlerine doğru çekilmeye devam ettiler. Başarının yakın olduğunu gören imparator, bu sefer büyük güçlerle Türklerle saldırılarda bulunmaya başladı. Bölgede kalmaları gittikçe zorlaşan Türkler savaşı yerlerini muhafaza etmeye çalışırken, tutunamayıp geri çekilmeye devam etmekteydiler. Tam bu sırada Norman şefi Robert de Guiscard'ın kalabalık ordularla İtalya'dan hareket etmek üzere olduğunu haberi gelince iki düşmanla aynı anda savaşmanın imkânsız olduğunu gören imparator, Süleyman-şah'a barış önerisinde bulundu. O da bu öneriyi kabul etti ve Drakon Deresi sınır kabul edilerek barış yapıldı. Taraflar bu derenin ötesine geçmeyeceklerini beyan ettiler (1081 sonları). İmparator, zaten elden çıkmış olan araziye Süleyman-şah'a iskân bölgesi olarak vermekten başka bir şey yapamayacağını göstermiş oluyordu.¹⁴

Bizans Sınır Şehri İzmit

İmparator I. Aleksios'un sınırdaki önemli şehir İzmit'i Türklerden korumaya çalıştığı anlaşılmaktadır. O bunun için şehrin çevresindeki önemli mevkilere değişik zamanlarda kaleler yaptırarak buralara paralı askerlerden oluşan birlikler yerleştirmişti. Bununla ilgili olarak kaynaklarda 1086 sonrasına ait iki önemli bilgi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Süleyman-şah'ın ölümünden sonra yerini alan Ebû'l-Kasım zamanında yaşanmıştır. Süleyman-şah'ın Kuzey Suriye'de ölümünü fırsat bilen Sultan Melik-şah hemen harekete geçmiş ve en güvendiği generallerinden Porsuk'u Anadolu'ya göndererek yeni kurulmuş olan Türkiye Selçukluları Devleti'ni ortadan kaldırma girişimlerine başlamıştı. İmparator, Emîr Porsuk'un Türkiye Selçuklu Devletine ait şehirleri kuşatarak Sultan Melik-şah adına birer birer ele geçirmeğe başladığının haberleri gelmeğe başlayınca zor durumda kalan Ebû'l-Kâsım'a bir mektup gönderip onun gönlünü kazanmaya çalışmıştı. İmparatorun önerilerine uymanın daha uygun olacağına kanaat getiren Ebû'l-Kâsım ise barış yapmayı kabul etmişti. İmparator onu İstanbul'a davet etmekteydi. Bu görüntünün ardında imparatorun asıl maksadının Türkleri Marmara bölgesinden çıkartmak olduğu anlaşıyor. O bir yandan bu dostluk gösterilerini sergilerken, diğer yandan da kıyıda yeni bir kale yaptırarak, Türkler tarafından dört bir yandan kuşatılmış bulunan İzmit'i kurtarmak istiyordu.¹⁵

İzmit'in güvenliğini sağlamak amacıyla çevresinde yeni kaleler yaptırılması için ikinci teşebbüs 1096 yılında gerçekleşti. Bu tarihte İmparator Aleksios'un Rumeli'de güvenliği sağlamak için uğraşmasından istifade eden Türkiye Selçukluları güçleri İzmit Yarımadası'na akınlar yaparak Bizans'a ait bütün yerleşim yerlerini talan etmeğe başladılar. Bu saldırılar İzmit'ten başlayarak kuzeye, ta Şile'ye kadar uzamaktaydı. Bizans güçlerinin bölgede sayıca az olması ve genelde güçlerin Trakya'ya kaydırılması sebebiyle Türkler kolayca

14 Anna Komnena, *Alexiad*, çev. B. Umar, *Malazgirt'in Sonrası*, İstanbul, 1996, 124-126; G. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, çev. F. İşıltan, Ankara, 1981, 330. İzmit Körfezi'nin en dar noktasında bulunan Helenopolis şehri Drakon Çayı'nın hemen kenarında idi. Selçuklu-Bizans sınırı kabul edilen bu Drakon Çayı'nın *Kırk Geçit Çayı* olduğu ispat edilmiştir. (bkz. W. M. Ramsay, 205).

15 Anna Komnena, 199.

başarılar elde etmekteydiler. Saldırlardan en fazla İzmit etkilenmekteydi. Bu Türk saldırılarını önlemek ve İzmit'i korumak için harekete geçen imparator Sapanca Gölü çevresinde müstahkem bir kale yaptırmıştı.¹⁶

İmparatorun İzmit'e yabancı paralı askerler yerleştirerek şehri bunlar vasıtasıyla Türk saldırılarından korumaya çalıştığı görülmektedir. Nitekim Anna Komnena'nın anlattığına göre, İzmit'te Flandre Kontu ve onun Kelt'lerden oluşan paralı askerleri vardı. Bunların sayıları hakkında bilgi verilmemekle birlikte I. Aleksios'un bunlardan 500 tanesini Enez'e göndermesi¹⁷ şehirde konuşlandırılan asker sayısı hakkında bize az da olsa tahminde bulunma şansı vermektedir. Öyle anlaşıyor ki, bu askerlerin sayısı binlerle ifade edilecek kadar çoktu.

Birinci Haçlı Seferi Sırasında İzmit

Birinci Haçlı Seferinin başlaması ile birlikte gelişen olaylar Türklerin Batı Anadolu'daki deniz kıyılarından iç kesimlere çekilmesiyle sonuçlanmıştı. İzmit, bu andan itibaren karadan İstanbul'a kadar gelen Haçlı ordularının toplanma yeri oldu. Örgütsüz gönüllülerinden oluşan ilk birlikler Peter Eremit liderliğinde 1 Ağustos 1096'da İstanbul'a varıp şehirde karışıklıklar çıkarmaya başlayınca imparator onları boğazın karşısına geçirmişti. Bunlar sağa-sola saldırarak İzmit'teki karargâhlarına ulaşmışlardı.¹⁸

Sonradan gelen asıl savaşçı güçler Dük Gottfried liderliğinde imparatora biat ederek İzmit'e gittiler ve üç gün boyunca burada kaldılar¹⁹ ve Kivetot (bugünkü Hersek)'teki toplanma yerlerine geldiler.²⁰ Bohemond ve diğer kontlar ise deniz yoluyla Kivetot'a geçmek üzere hareket edecekleri yerde buluştular ve Godefroi ile birlikte St. Gilles'in gelişini beklediler. Çok kalabalık oldukları için yiyecek sağlamakta zorluk çektiklerinden orada fazla kalamadılar. İkiye ayrılarak bir kol Bitinya üzerinden İzmit'e ulaşp buradan Türkiye Selçukluları'nın başkenti İznik üzerine yürüdü. İkinci kol da denizden Kivetot'a geçti. Bunlar sonradan İznik yakınlarında kararlaştırdıkları yerde buluştular.²¹

Kaynakların verdiği, içinde İzmit'in geçtiği belli-başlı bilgiler bunlar olup, görüldüğü kadarıyla şehrin durumu ile ilgili bilgiler içermemektedir. Bu durum şehrin gerçek bir yerleşim yeri olmaktan çıktığını ortaya koymaktadır. Selçuklu sınırında olması sebebiyle burası devamlı olarak Türk saldırılarına maruz kalmış olmalıdır. Bu yüzden de halktan çok savaşçı unsurların yaşadığı bir yerleşim yeri olmalıdır.

1101 Tarihli Haçlı Seferi ve Sonrasında İzmit

Milano başpiskoposu Anselm de Bluis komutasında Lombardlar, Kont Etienne de Blois komutasında Fransızlar ve Konrad komutasında Almanların oluşturduğu birinci ordu üç ayrı gurup olarak yola çıkmıştı ve 1101 ilkbaharında İstanbul'a ulaşmış, oradan da İmparator Aleksios tarafından hemen Anadolu'ya geçirilmek suretiyle İzmit ve çevresi ile Yalova yakınındaki Kivetot'taki karargâhlarına yerleştirilmişlerdi. Bunlar Haziran başlarında yanlarında Bizans komutanı Tzitas olduğu halde Dânişmendli Devleti'nin önemli merkezlerinden birisi olan ve esir Antakya prensi Bohemond'un hapsedilmiş olduğu Niksar'a

16 Anna Komnena, 301-302.

17 Anna Komnena, 249.

18 Anonim Haçlı Tarihi, çev. Ergin Ayan, İstanbul, 2013, 52.

19 Anonim Haçlı Tarihi, 66.

20 Albert of Aachen, *Historia Ierosolimitana, History of the Journey to Jerusalem*, ed. and Eng tr. Susan B. Edgington, NY, 2007, 31.

21 Anna Komnena, 325.

doğru harekete geçtiler.²² Nevers konru II. Guillaume komutasında Fransızlardan kurulu ikinci ordu 6-7 Haziran 1101 tarihinde İstanbul'a varmış, Anadolu yakasına geçerek Kitvetot'ta karargâhını kurmuştu. Tam bu sıralarda üçüncü Haçlı ordusunun da İstanbul'a vardığı ve imparator tarafından Anadolu yakasına geçirildiği anlaşılmaktadır. Her iki ordu birbirlerinden bağımsız olarak hareket etmişlerdi.²³ Aquitania Dükü ve Poitou Kontu IX. Guillaume komutasındaki Fransızlar ile Bayern Herzogu IV. Welf komutasındaki Almanlardan meydana gelen üçüncü ordu Haziran başlarında ulaştığı İstanbul'da beş haftalık bir duraklamadan sonra İzmit üzerinden Konya'ya doğru harekete geçmişti.²⁴

Görüldüğü üzere yine sadece İzmit'in adından bahsedilmekte ve onunla ilgili bilgi verme gereği duyulmamaktadır. Birinci sefer için söylediklerimizin aynısını bu seferde de tekrar etmek mümkündür. Burası Türklerle Bizans güçleri arasında ciddi bir savaş alanıdır ve devamlı savaşlara sahne olmaktadır. Nitekim 1116'da Melik Şehinşah'ın Bizans kaynaklarında Monolikes adıyla geçen komutanı ordusuyla İzmit önlerinde görülmekteydi.²⁵

İmparator II. Ioannes Komnenos 1123'ten az sonra mevcut anlaşmalara riayet etmeyerek yağma hareketlerinde bulunan Triballer (Sırplar) üzerine sefer yaparak, ele geçirdiği savaş esirlerinin çoğunu kendilerine araziler tahsis ederek İzmit'e yerleştirmişti. Şehrin ve çevresinin savunulmasını kolaylaştırmak için bunların bir kısmı orduya alınmıştı.²⁶

İkinci Haçlı Seferi ve Sonrasında İzmit

İkinci Haçlı Seferi sırasında İzmit'in eski parlak günlerinin çok gerisinde olduğu görülmektedir. Alman imparatoru III. Konrad 1147 yılında İstanbul'dan Anadolu'ya geçmiş ve İzmit yakınlarına gelmişti.²⁷ Bunu haber veren Willermus Tyrensis şehrin belirtilecek bir özelliğini görmediği için olacak ki sadece ismini vermekle yetinmiştir. Keza, Fransa kralı VII. Louis, ordusu ile *dikenler ve çalılarla örtülü, muhteşem harabeleri ile geçmişteki şansını ve o andaki efendilerinin gevşekliğini ortaya koyan İzmit şehrini görmüştü*.²⁸

Üçüncü Haçlı Seferi Öncesinde İzmit

İzmit ve körfezinin Bizans'ın savunmasında çok önemli yeri vardı. En zor zamanlarda bile bu bölge ciddi olarak savunulmuştu. Deniz güçleri yetmediğinde karada konuşlanan Bizans birlikleri bu savunmayı ciddiyetle yerine getirmişlerdi. Bu cümleden olarak, 1185'te 200'den fazla bir gemiye sahip olan Sicilya donanması İzmit Körfezi'ne asker çıkarırken saldıran Bizans donanması bunları yenilgiye uğratmayı başaramamış, fakat sahilde mevzilenmiş Bizans ordusu onları şiddetle geri püskürtmüştü.²⁹ Bu bilgi, İzmit'in bahsi geçen

22 Albert of Aachen, 559-573; Anna Komnena, 346-348; Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*, çev. H. D. Andreasyan, Ankara, 1987, 216-218; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi'l-Târîh*, çev. A. Özaydın, İstanbul, 1987, X, 248; Anonim Süryani Vekayi-nâmesi, I. ve II. Haçlı Seferleri Vekayinamesi, çev. Vedii İlmen, İstanbul, 2005, 15; Azîmî, *Târîhu'l-Azîmî*, çev. A. Sevim, *Azîmî Tarihi (Selçuklularla İlgili Bölümler)*, Ankara, 1988, 33; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul, 1984, 105; I. Demirkent, "1101 yılı haçlı seferleri", *Prof. Dr. Fikret İşıltan'a 80. Doğum Yılı Armağanı*, İstanbul, 1995, 26-42.

23 Albert of Aachen, 574-578; Urfalı Mateos, a.g.y.; S. Runciman, II, 21-22; I. Demirkent, 43-46.

24 Albert of Aachen, 578-581; Urfalı Mateos, a.g.y.; S. Runciman, II, 15, 22-24; I. Demirkent, 23-25. S. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, çev. F. İşıltan, Ankara, 1987, II, 22-24; I. Demirkent, 23-25, 48-53.

25 Anna Komnena, 458; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, çev. E. Üyepazarcı, İstanbul, 2000, 20.

26 Niketas Khoniates, *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, çev. F. İşıltan, Ankara, 1995, 11.

27 Willermus Tyrensis, *Historia Rerum in Partibus Transmarinis Gestarum*, kısmen çev. Ergin Ayan, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği (1143-1163)*, Ankara, 2009, 39.

28 Odon de Deuil, *Histoire de la Croisade de Louis VII, Collection des Mémoires Relatifs A L'Histoire de France*, M. Guizot, Paris, 1825, V. Kitap, 339.

29 Niketas Khoniates, *Niketas Khoniates'in Historia'sı (1180-1195) Komnenos Hanedanı'nın Sonu ve II. Isaakios Angelos Devri*, Haz. Işın Demirkent, İstanbul, 2006, 161.

tarihlerde normal bir yerleşim yeri olmaktan ziyade bir ordugâh şehir haline getirilmiş olduğunu göstermektedir.

Dördüncü Haçlı Seferi ve Sonrasında İzmit

1204 yılında yaşanan Dördüncü Haçlı Seferi sonunda İstanbul'u ele geçiren Latinler, çevreye yayılmışlar ve aynı yılın sonunda Kocaeli Yarımadası ve İzmit'i de ele geçirmişlerdi.³⁰ İznik'te yerleşen imparatorluğun bakiyeleri Theodoros Laskaris komutasında müstahkem mevki İzmit'i iki defa geri aldılarsa da her seferinde İstanbul'daki Latin İmparator Henri şehri geri almayı başardı.³¹ Georgios Akropolities 1206 yılında Latin egemenliğinin bütün yarımada ve İzmit'te tam olarak gerçekleştiğini belirtmektedir.³² Buna rağmen İznik Devleti'nin İzmit yakınlarında Latin güçleri ile dış dış mücadeleleri durmamıştır. Bu cümleden olarak, 1206 sonbaharında İzmit yakınlarında 300 kişilik bir Latin birliği İznik güçleri tarafından pusuya düşürülerek yok edilmişti.³³ 1225 yılında yapılan barış antlaşması ile Latinler Anadolu tarafında İstanbul'un karşısına düşen sahil ile İzmit civarını muhafaza ettiler.³⁴ Şehir 1240'da artık İznik İmparatorluğu'nun elinde idi ve anlaşıldığı kadarıyla İstanbul'daki Latin İmparatorluğu ile yapılan mücadelelerde önemli bir deniz üssü haline getirilmişti.³⁵

Sonuç

Malazgirt savaşından bir yıl sonra 1072 yaz aylarında başlayan Türk saldırıları bütün Anadolu'yu olduğu gibi İzmit'i de derinden etkiledi. Şehir Selçuklu Süleyman-şah tarafından bir ara Türk hâkimiyetine girdi ise de 1081'de yapılan anlaşma ile tekrar Bizans hâkimiyetine alındı. Birinci Haçlı Seferi, 1101 tarihli Haçlı Seferi ve İkinci Haçlı Seferi sırasında Haçlı orduları bu şehir yakınlarında Kivetot denilen bugünkü Hersek'te karargâh kurdular. Bu dönemde Selçuklu Türklerinin saldırıları sebebiyle şehir bir hayli zarar görmüş ve küçültülmüştü. Üçüncü Haçlı Seferi sırasında şehir artık kullanılmadı. 1204'te gerçekleşen Dördüncü Haçlı Seferi sonrasında İstanbul gibi İzmit de Latinlerin ellerine geçti. İznik İmparatorluğu kendilerine çok yakın olan bu şehri ele geçirmek için oldukça mücadele etti ise de uzun bir süre buna imkân bulamadı. Ancak 1240'ların başlarında bu şehir İznik İmparatorluğu'nun hâkimiyetinde girebilmişti.

Bütün bu süreçte, şehrin ilk zamanlarda Türk sınırında olması sebebiyle ağır saldırılar altında bulunduğundan ciddi bir gelişme gösteremediği anlaşılmaktadır. 1204'ten sonra Latin hâkimiyetine girmesiyle birlikte bu sefer Latinler ve İznik İmparatorluğu'nun sınır hattında bulunması sebebiyle, daha önceki yüzyılda yaşamış olduğu zorlukları tekrar yaşamıştı ve İzmit yine bu yüzyılda da bir savaş alanı olmaktan öteye gidememişti.

30 Geoffroi de Villehardouin, *Konstantinopolis'te Haçlılar*, çev. Ali Berkay, İstanbul, 2001, 110.

31 Geoffroi de Villehardouin, 151, 153.

32 Georgios Akropolities, *Vekayinâme*, çev. Bilge Umar, İstanbul, 2008, 25.

33 Niketas Khoniates, *Niketas Khoniates'in Historia'sı (1195-1206)* İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması, Haz. Işın Demirkent, İstanbul, 2004, 229.

34 G. Ostrogorsky, 402.

35 Georgios Akropolities, 65. İdris Bostan, İzmit'in 1228'de İznik Devleti'nin eline geçtiğini yazarsa da bu bilgiyi nereden aldığını belirtmez.(bkz. "İzmit", *TDVİA*, XXIII, 536). Mevcut birincil kaynaklarda bunu ispatlayan bilgiye rastlamadık.

KAYNAKÇA

- Albert of Aachen, *Historia Ierosolimitana, History of the Journey to Jerusalem*, ed. and English tr. Susan B. Edgington, NY, 2007.
- Anna Komnena, *Alexiad*, çev. B. Umar, *Malazgirt'in Sonrası*, İstanbul, 1996.
- Anonim *Haçlı Tarihi*, çev. Ergin Ayan, İstanbul, 2013.
- Anonim Süryani Vekayinamesi, I. ve II. *Haçlı Seferleri Vekayinamesi*, çev. Vedii İlmen, İstanbul, 2005.
- Azîmî, *Târîhu'l-Azîmî*, çev. A. Sevim, *Azîmî Tarihi (Selçuklularla İlgili Bölümler)*, Ankara, 1988.
- Bostan, İdris, "İzmit", *TDVİA*, XXIII, 536-541.
- Cahen, C., *Osmanlılardan Önce Anadolu*, çev. E. Üyepazarcı, İstanbul, 2000.
- Demirkent, I., "1101 haçlı seferleri", *Prof. Dr. Fikret İşıltan'a 80. Doğum Yılı Armağanı*, İstanbul, 1995.
- Geoffroi de Villehardouin, *Konstantinopolis'te Haçlılar*, çev. Ali Berktaş, İstanbul, 2001.
- Georgios Akropolites, *Vekayinâme*, çev. Bilge Umar, İstanbul, 2008.
- Ioannes Zonaras, *Tarihlerin Özeti*, çev. B. Umar, İstanbul, 2008.
- İbn Havkal, 10. *Asırda İslâm Coğrafyası*, çev. Ramazan Şeşen, İstanbul, 2014.
- İbn Hurdazbih, *Yollar ve Ülkeler Kitabı*, çev. Murat Ağar, İstanbul, 2008.
- İbnu'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târîh*, çev. A. Özaydın, 12 cild, İstanbul, 1987.
- İdrîsî, *Nuzhetu'l-Muşâtak fi İhtirâki'l-Âfâk*, 2 cild, Beyrut, 1989.
- Mikhael Attaleiates, *Tarih*, çev. B. Umar, İstanbul, 2008.
- Mikhail Psellos, *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, çev. I. Demirkent, Ankara, 1992.
- Nikephoros Bryennios, *Tarihin Özü*, Çev. Bilge Umar, İstanbul, 2008.
- Niketas Khoniates, *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, çev. F. İşıltan, Ankara, 1995; *Niketas Khoniates'in Historia'sı (1180-1195) Komnenos Hanedanı'nın Sonu ve II. Isaakios Angelos Devri*, Haz. Işın Demirkent, İstanbul, 2006; *Niketas Khoniates'in Historia'sı (1195-1206) İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması*, Haz. Işın Demirkent, İstanbul, 2004.
- Odon de Deuil, *Histoire de la Croisade de Louis VII*, *Collection des Mémoires Relatifs A L'Histoire de France*, M. Guizot, Paris, 1825.
- Ostrogorsky, G., *Bizans Devleti Tarihi*, çev. F.İşıltan, Ankara, 1981.
- Ramsay, W. M., *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, çev. Mihri Pektaş, İstanbul, 1960.
- Runciman, S., *Haçlı Seferleri Tarihi*, çev. F. İşıltan, 3 cild, Ankara, 1987.
- Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası*, çev. A. Pekman, İstanbul, 1993.
- Süryani Mihail, *Vekayinâme, İkinci Kısım (1042-1195)*, çev. H. D. Andreasyan, 1944 (TTK Kütüphanesi'nde bulunan basılmamış tercüme).
- Turan, O., *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul, 1984.
- Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*, çev. H. D. Andreasyan, Ankara, 1987.
- Willermus Tyrensis, *Historia Rerum in Partibus Transmarinis Gestarum*, kısmen çev. Ergin Ayan, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği (1143-1163)*, Ankara, 2009.